

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-09-01

SBN 2023-09-26

Diarienummer SBF-2023-01517

Handläggare

Tomas R. Carlsson

Telefon: 031-365 00 00

E-post: tomas.carlsson@stadsbyggnad.goteborg.se

Analys av klimateffekters påverkan och konsekvenser för verksamheten samt nominering av åtgärder till klimatanpassningsplanen

Förslag till beslut

I stadsbyggnadsnämnden

Förslag avseende nominering av åtgärdsbehov till det fortsatta arbetet med stadens klimatanpassningsplan godkänns.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har gett stadens nämnder och styrelser i uppdrag att analysera klimateffekternas påverkan och konsekvenser för sin verksamhet, samt identifiera och nominera åtgärdsbehov till kommande klimatanpassningsplan. Dessa samlade nomineringar från stadens nämnder och styrelser kommer därefter att prioriteras på kommuncentral nivå som en del i upprättande av förslag till en kommunövergripande åtgärdsplan.

Stadsbyggnadsförvaltningen har genomfört analysen för den egna förvaltningen och dess verksamheter i anslutning till Gustav Adolfs torg. De två övergripande effekterna av klimatpåverkan i det här skedet har bedömts vara risk för vatteninträngning i byggnaderna och extrem temperatur. I ärendet föreslås vissa förebyggande åtgärder för att möta dessa risker vilka behöver analyseras vidare och bedömas av berörda fastighetsägare och fastighetsförvaltare.

Stadsbyggnadsförvaltningens verksamhet ska bidra till att skapa en robust stad och ska genom detaljplanering och lovgivning medverka till en hållbar stad. Förvaltningens direkta klimatutmaningar för den egna verksamheten får anses vara av mindre betydelse jämfört med de kommunala verksamheter som måste fungera för boende, besökare och näringsliv. För stora delar av kommunen finns ett kritiskt behov av att reducera och eliminera risker för liv och hälsa vid klimatpåverkan med snabbt förlopp.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Vad som är tillräckliga åtgärder för att förebygga en stor del av klimatförändringens risker i form av skador på byggnader, försämrad arbetsmiljö och konsekvenser för verksamhetens effektivitet och leveranskapacitet är till fullo svåra att uppskatta i dagsläget. Det är dock rimligt att anta att kostnaderna för förebyggande åtgärder är låga i relation till de kostnader som kan uppstå vid uppkomna behov av eventuell renovering

och återställning på grund av skador på byggnader. Ett förebyggande arbete är därför också att föredra utifrån perspektivet att hushålla med stadens skatteintäkter. Vissa insatser för att minska klimatpåverkan kan medföra investeringsbehov för fastighetsägare som behöver utföra åtgärder i och omkring byggnader och mark. För fastighetsförvaltare kan investeringsbehov uppstå i samband med eventuella åtgärder för att hantera vattenavledning på omkringliggande gatuplan.

De kostnader som kan uppkomma med anledning av framtida åtgärder som prioriteras i stadens klimatanpassningsplan kommer att medföra direkta och/eller indirekta kostnader för stadsbyggnadsförvaltningen. I nuläget går det inte att uttala sig om storleken på dessa kostnader.

De kostnader som kan komma att uppstå till följd av klimathändelser såsom skyfall och värmebölja i form av exempelvis ökad mängd tillsynsärenden, ökad efterfrågan på konstruktionsritningar och ökad mängd juridiska frågor har inte beräknats inom ramen för detta arbete.

Bedömning ur ekologisk dimension

Klimatanpassning i form av åtgärder i byggnader som inrymmer verksamhetslokaler är nödvändig för att säkerställa god arbetsmiljö och god leveranskapacitet. I det fall stora skador inträffar på byggnader till följd av klimatförändringar kan genomförande av omfattande reparations- och förstärkningsarbeten medföra negativ miljöpåverkan. Den kartläggning av påverkan som gjorts med förslag på åtgärder i syfte att arbeta förebyggande bidrar till en ökad beredskap för stadens verksamheter som helhet.

Bedömning ur social dimension

Vissa förebyggande åtgärder för att hantera effekter av klimatförändringar bedöms säkerställa en god hälsoeffekt för personalen i verksamhetsbyggnaderna. Att möta risker för exempelvis ohälsosam luftfuktighet och temperatur bedöms vidare positivt påverka möjligheten att utföra verksamhetsuppdraget.

Bilagor

1. Dokumentationsmall – Påverkan, konsekvenser och åtgärdsbehov

Ärendet

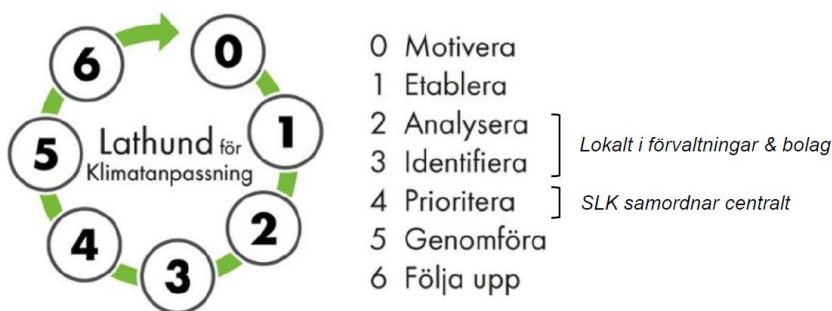
Kommunfullmäktige har gett stadens nämnder och styrelser i uppdrag att analysera klimateffekternas påverkan och konsekvenser för sin verksamhet, samt identifiera och nominera åtgärdsbehov till klimatanpassningsplanen. Stadsbyggnadsförvaltningen ger i detta tjänsteutlåtande förslag till åtgärdsbehov för den egna organisationens verksamhetslokaler i byggnaderna i anslutning till Gustav Adolfs torg.

Sista datum för nämndbeslut i ärendet är den 30 september varför omedelbar justering av ärendet föreslås.

Beskrivning av ärendet

Gemensam process för stadens klimatanpassningsplan

I kommunfullmäktiges budget för 2022 fick kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en klimatanpassningsplan för staden. En genomgång av nuläget pekade på behov av ett övergripande och gemensamt anpassningsarbete inom Göteborgs Stad. Staden saknade en heltäckande bild av åtgärdsbehovet för stadens egna verksamheter och därmed för staden som helhet. Stadens klimatanpassningsarbete behöver utvecklas över tid genom att ny kunskap tillförs arbetet och att nya handlingsalternativ utformas. Detta sker genom en samlad och cyklisk process för staden.

Figur: SMHI's modell som bygger på EU-kommissionens verktyg för klimatanpassning ([länk](#))

Klimatanpassningsplanen blir i denna process att likställa med en åtgärdsplan innehållande de insatser som kommunen behöver prioritera, besluta om och genomföra i ett successivt anpassningsarbete. Planen blir återkommande och kan justeras och utökas över tid i takt med att beslutade åtgärder genomförs och arbetet följs upp. För att bedöma vilka insatser som behövs och var dessa gör mest nytta för helheten, behöver arbetet ske växelvis; ett analys- och bedömningsarbete ute i verksamheterna och en central samordning och prioritering av åtgärder under ledning av kommunstyrelsen.

Uppdrag till nämnder och styrelser kring egen verksamhet

Klimatanpassningsarbetet behöver omfatta samtliga av stadens verksamheter inklusive staden som fastighetsägare. Förvaltningar och bolag behöver ta ett brett grepp i frågan och bedöma hur väl rustade de står för ett förändrat klimat utifrån de utmaningar det innebär för just deras verksamhet. Ytterst är anpassningsförmågan en kvalitetssäkring av verksamhetens uppdrag.

För att säkra framdrift i arbetet med planen beslutade kommunfullmäktige om ett uppdrag till stadens nämnder och styrelser att analysera klimateffekternas påverkan och

konsekvenser för sin verksamhet, samt identifiera och nominera åtgärdsbehov till planen. Uppdraget ska återrapporteras till kommunstyrelsen senast kvartal 3 2023.

Verksamheternas åtgärdsbedömningar ska ses som förslag till åtgärder som sammantaget utgör ett underlag för kommande steg att prioritera åtgärder till planen. Under ledning av kommunstyrelsen kommer ett sammanhållet arbete med åtgärderna genomföras under hösten 2023 för att få fram de åtgärder som är gemensamma och prioriterade för staden som helhet.

Uppdraget till nämnder och styrelser ska ses som startskott för ett aktivt och långsiktigt anpassningsarbete, ett arbete som behöver bedrivas verksamhetsnära och cykliskt och som succesivt byggs upp i och med framtagandet av planen och kommande planer.

Klimatanpassningsplanen kommer att återrapporteras till kommunfullmäktige senast kvartal 2 2024.

Analys av klimateffekternas direkta påverkan och konsekvenser för den egna verksamheten samt identifiering av åtgärdsbehov

Stadsbyggnadsförvaltningen har analyserat klimateffekternas påverkan och konsekvens för förvaltningens verksamhet på den adress och i den byggnad där verksamheten i huvudsak bedrivs; Köpmansgatan 20. Den aktuella byggnaden förvaltas av stadsfastighetsförvaltningen. Förvaltningen bedriver även verksamhet på ett fåtal andra adresser men då verksamheten i huvudsak utgörs av administrativt arbete bedöms påverkan, konsekvenser och åtgärdsbehov kunna omfattas av det arbete som utförs av huvudsakliga verksamhetsutövare på dessa adresser. En omständighet värd att nämnda i sammanhanget är att det finns planer på att genomföra ombyggnad av den byggnad där förvaltningens verksamhet i huvudsak bedrivs vilket medför att verksamheten kommer att bedrivas på andra platser under en period. Detta innebär samtidigt att det skapas möjligheter för fastighetsförvaltare att genomföra åtgärder för att begränsa klimatpåverkan under eventuell ombyggnadsperiod.

Den övergripande påverkan som förvaltningen identifierat i nuläget består av extremväder där *skyfall* och *värmebölja* utgör de händelser som i huvudsak bedöms kunna inträffa med snabbt förlopp.

Skyfall med vatteninträngning i byggnader som följd

Vatteninträngning i byggnader kan orsakas av exempelvis skyfall, hög vattennivå i Göta älv, hög grundvattennivå, storm med hög havsvattennivå och havsnivåhöjning. Skyfall har bedömts vara den mest sannolika klimathändelsen på kort sikt.

Byggnaderna har tillsammans ett stort antal entrédörrar varav många ligger i nivå med omkringliggande gatuplan. Extremt väder i form av skyfall kan medföra att dagvattensystemet inte klarar av momentant höga vattenmängder vilket kan medföra vatteninträngning genom entréer in i byggnader. Förutom skador på byggnader, interiörer, kan teknisk utrustning så som el- och IT-utrustning slås ut och skadas. Översvämning av kanalen vid Gustav Adolfs torg kan medföra liknande konsekvenser som skyfall. Likväl kan otillräcklig dimensionering av avloppssystemet skapa inträngning av vatten genom befintliga VA-ledningar i de fall kombinerade system förekommer. Byggnaderna kan på sikt även utsättas för vatteninträngning underifrån, främst på grund av höjd grundvattennivå. I första hand påverkas byggnadernas botten- och källarplan.

Verksamhetsmässiga konsekvenser av vatteninträngning i byggnader kommer att påverka möjligheten att ha tillgång till den fysiska arbetsplatsen och den utrustning som finns på plats. Detta gäller även tillgängligheten för besökare. Det finns också risk för nedsatt funktionalitet avseende reglering av byggnaders luftfuktighet, värme och kyla samt IT-teknik. Till följd av tidigare pandemi har förvaltningen utarbetat goda möjligheter att arbeta på annan plats än ordinarie arbetsplats vilket sannolikt medför att en del av verksamheten kommer att kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt under en period. Med detta sagt finns det verksamhetsområden som kommer att vara direkt påverkade och som därför kommer ha svårt att fullgöra sitt uppdrag.

Vidare analys behöver göras tillsammans med fastighetsägare för att bedöma möjliga förebyggande åtgärder. Stadsmiljöförvaltningen ansvarar för vattenavrinning av gatuplanet och en möjlig åtgärd är att bygga spärrar/förhöjningar som avleder vatten från entréer. Ett beroende finns även till Intraservice som tjänsteleverantör avseende IT-infrastruktur, placering av IT-plintar med mera utifrån säker funktionalitet.

Värmebölja med kraftigt försämrat inomhusklimat som följd

En effekt av pågående klimatförändringar är att extremvärme bedöms förekomma mer frekvent framöver. Aktuell byggnad har tillgång till fjärrkyla, men ett antagande är att denna kan bli otillräcklig vid vissa extrema situationer. Det kan innebära att delar av eller hela byggnaden inte kan användas. Det är vidare tänkbart att brist på fjärrkyla i staden kan uppstå eller att den behöver styras till mer prioriterade verksamheter.

Verksamhetsmässiga konsekvenser av extrem värme bedöms vara försämrade arbetsmiljö, med eventuell rekommendation att om möjligt arbeta hemifrån. Risk finns för att organisationen påverkas negativt avseende utförandet av verksamhetsuppdraget. Teknisk utrustning så som serverhallar och el-centraler kan vara känsliga för hög temperatur.

Kunskap kring långsiktiga klimatförändringar

Inom förvaltningen finns stor kunskap om klimatarbete utifrån flera perspektiv. Den övervägande delen av kunskapen avser påverkan på staden och samhället och utgår från en övergripande problembild. Det finns god anledning att som förvaltningen betrakta sin egen driftverksamhet utifrån ett klimatperspektiv i syfte att reducera, eliminera eller hantera de risker som kan uppstå på kort och på lång sikt.

Nominering av åtgärder till klimatanpassningsplanen för att säkra förvaltningens egen verksamhet

De förebyggande åtgärder stadsbyggnadsförvaltningen bedömer behöver genomföras med avseende på skyfall och värmebölja på den adress verksamheten bedrivs sammanfaller troligen med liknande åtgärder i en del av stadens övriga kontors- eller verksamhetsbyggnader. Förvaltningen nominerar tre åtgärder i det fortsatta klimatanpassningsarbetet. Påverkan, konsekvenser och åtgärdsförslag framgår i stadsledningskontorets utsända dokumentationsmall (bilaga 1).

1. Säkerställa infrastruktur som skapar en robusthet kring vattenavledning och pumpkapacitet.
2. Utredda möjligheten att bygga bort risk för vatteninträngning i byggnader via entréer genom att leda bort vattnen på markplanet.
3. Säkerställa en teknisk utrustningsnivå som möjliggör sänkt inomhustemperatur och godtagbart inomhusklimat.

Utöver den analys som stadsbyggnadsförvaltningen gjort utifrån egen kunskap och kompetens bedömer kontoret det nödvändigt att fastighetsägare och fastighetsförvaltare samt ansvariga för kringliggande gator och torg inom ramen för sitt ägar- och förvaltaransvar genomför en samlad och gemensam fördjupad analys och konsekvensbedömning med vidare förslag till möjliga förebyggande åtgärder med kostnadsberäkning.

Förvaltningens roll i stadens långsiktiga arbete för att möta klimatutmaningar

Verksamheten på stadsbyggnadsförvaltningen samordnar stadsplaneringen över förvaltningsgränser genom strategisk och långsiktig stadsplanering och samordning av stadens investeringar och prioriteringar. På så sätt bidrar förvaltningen till att klimatsäkra staden som helhet. I detta avsnitt beskrivs det arbete förvaltningen utför med påverkan på andra som ett komplement till den klimatpåverkan på den egna verksamheten som beskrivs i övriga delar av ärendet.

Den strategiska och taktiska planeringen inom stadsplaneringen skall ta fram och upprätthålla strategier, planer och verktyg för att kunna möta nutida och framtida behov hos boende, besökare och näringsliv. Strategierna och planerna skall bidra till att efterföljande planering och stadsutveckling uppfyller krav om lämplig markanvändning enligt PBL och klarar krav enligt annan lagstiftning.

Påverkan och konsekvenser för staden ställer krav

Klimatförändringarna ställer krav på förvaltningens verksamhet att hålla strategier, planer och verktyg ständigt aktuella för att kunna planera staden för att möta klimateffekterna. Klimatförändringarna ställer nya krav i planeringen för att skapa en robust stad och långsiktigt hållbar stad för boende, besökare och näringsliv. För att kunna möta klimateffekterna krävs kunskap om effekterna och åtgärder hos förvaltningens ledning och medarbetare. Det ställs även krav på förändrade arbetssätt och processer som inte följer administrativa gränser utan behöver ses ur respektive klimatförändrings systemperspektiv både inom och utanför kommunens gränser. För att kunna fortsätta att utveckla de områden som önskas kan det komma att krävas att klimatanpassningsåtgärder görs i omkringliggande områden. Det kommer även krävas en större samverkan med andra aktörer, både fastighetsägare, byggherrar och grannkommuner.

Vid tidigare extremväder i staden har förvaltningen kontaktats av både media och allmänhet. För att kunna besvara frågor har förvaltningen samlat kunskap och spridit information på stadens olika digitala plattformar.

Exempel på arbete som genomförts

Förvaltningen har tagit fram mycket kunskapsunderlag avseende olika typer av översvämningsrisker. Förvaltningen har startat upp arbetet med att planera för en varmare stad med fler och intensivare värmeböljor. Förvaltningen har tillsammans med fler berörda förvaltningar tagit fram strategier och planer för hur staden kan och bör anpassas för att minska risken och konsekvenser vid översvämnningar. En del av de utpekade åtgärderna är redan utförda men det mesta återstår att genomföras.

Prioriterade utmaningar

Det finns flera utmaningar både på kort och lång sikt för att kunna skapa en robust stad. På kort sikt krävs tydligare mål och att klimatanpassning blir en prioriterad fråga. Det krävs även nya arbetssätt, processer och verktyg för att intensifiera arbetet. För att kunna få till stånd förebyggande åtgärder krävs ofta att ytor prioriteras för att nyttjas för

klimateanpassning vid både ny exploatering och i befintliga staden för att ge plats åt de klimateanpassningsfunktioner som krävs. På längre sikt krävs större personella och finansiella resurser för att skapa en robust stad ur klimateanpassningsperspektiv. Det viktigaste på lång sikt är dock att det skapas förändrade förutsättningar med klimateanpassad lagstiftning, förtydligad och funktionell ansvarsfördelning och finansieringsmöjligheter.

Stadsbyggnadsförvaltningens bedömning

En del av ett klimateanpassat Göteborg är att säkra stadens egna verksamheter så att leveransen från förvaltningar och bolag säkerställs vid framtida klimatpåverkan. Stadens samlade verksamheter sysselsätter cirka 55 000 medarbetare och flertalet av dessa arbetar inom verksamheter såsom vård, skola och omsorg som behöver fungera för att säkerställa människors liv och hälsa.

Enligt reglemente ska stadsbyggnadsnämnden driva och samordna den fysiska planeringen av Göteborg. Nämnden ansvarar för stadens reglering av bebyggelse, mark, vatten och bostadsförsörjning så att Göteborg utvecklas på ett sätt som skapar en långsiktigt hållbar utbyggnad och tillväxt av hela staden. Inom ramen för detta uppdrag medverkar förvaltningen till att tydliggöra vilka förutsättningar som krävs och vilket behov av klimateanpassning som behövs för staden som helhet.

I enlighet med pågående arbete med klimateanpassningsplanen är det viktigt att säkerställa att verksamheten hos stadsbyggnadsförvaltningen fungerar vid klimatpåverkan. Förvaltningen föreslår aktivt tre prioriterade åtgärder för en ökad robusthet. Förvaltningen inser samtidigt att det på kommunövergripande nivå kan finnas behov av att prioritera åtgärder inom andra mer brukar- och elevnära verksamheter. Förvaltningen har i bilaga redogjort för vissa åtgärder som skulle kunna genomföras för att minska framtida klimatpåverkan för de egna verksamheten avseende extremväder med skyfall och värmebölja. Därtill är det viktigt att berörda förvaltningar och bolag som har förvaltaransvar och som utgör fastighetsägare gör både egna och gemensamma utredningar i syfte att minska klimatpåverkan då förvaltningen saknar rådighet över stadens offentliga rum på kort sikt och avseende drift och investeringar.

Arbetet med att identifiera ytterligare åtgärder för att klimatsäkra stadens egna verksamheter kommer att ske löpande och detta underlag kommer att kunna utvecklas i kommande arbete.

Henrik Kant

Stadsbyggnadsdirektör

Tomas R. Carlsson

Avdelningschef Utveckling och styrning